

เงินตราที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่น นครศรีธรรมราช

รศ.วิมล คำศรี

หลังจากระบบการเปลี่ยนปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพตามลักษณะเครือญาติ ในรูปแบบใครมีผลผลิตใดเหลือกินเหลือใช้ ก็นำไปให้นำไปแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ในสิ่งที่เรามีเพื่อนไม่มีและเพื่อนมีเราไม่มี เช่น ชาวเหนือนำผลหมากรากไม้ไปแลกปูปลา กุ้งหอยและกะปิกับชาวเล ชาวเลนำกุ้งหอยปูปลาไปแลกข้าวเจ้าและข้าวเหนียวกับชาวนา เป็นต้น ระบบนี้ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นการค้าหรือการซื้อขายแล้ว ตั้งแต่นั้นมา "เงินตรา" ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมอย่างกว้างขวาง

ก่อนมาเป็นเงินพดด้วง ชาวนครศรีธรรมราช ในสมัยโบราณใช้หอยเบี้ยที่มีกำเนิดในทะเล มาเป็นสื่อกลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า (ในภาพ คือ "เงินคูป" ซึ่งใช้ในสมัยสุโขทัย)

จากการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช พบว่าเงินตราที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราช มีหลายชนิด ตั้งแต่เบี้ย เงินเหรียญ และธนบัตร ทั้งที่เป็นมาตรฐานเงินโบราณจนกระทั่งถึงมาตรฐานเงินปัจจุบัน

๑. เรื่องเกี่ยวกับเบี้ย

ประยูทธ สิทธิพันธ์^๑ อธิบายประวัติเบี้ยไว้ว่า มนุษย์เราได้ใช้กันมาแต่ดึกดำบรรพ์ ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยเรานั้นคงจะได้ใช้เบี้ยเงินตรามานานแล้ว หลวงจันทน์ฟ้าเขียนผู้ซึ่งเคยเดินทางไปสืบพระศาสนาใน

อินเดีย เมื่อ พ.ศ.๙๔๒ ได้กล่าวไว้ในบันทึกการเดินทาง
 ของตนว่า ประชาชนในมณฑลประเทศใช้เบี้ยเป็นเครื่อง
 แลกเปลี่ยนในการค้าขาย ประวัติศาสตร์ ราชวงศ์หงวน
 กล่าวว่า ในสมัยราชวงศ์หงวน (พ.ศ.๑๙๔๗-๑๙๑๑)
 มณฑลยูนนานใช้เบี้ยเป็นเครื่องหมายในการค้าขาย
 มาร์โคโปลโลซึ่งเข้ามาเยือนตอนใต้ของประเทศจีน ใน
 พ.ศ.๑๘๑๕ หลังจากกบฏไหล่ซ่านตีได้บ้านเจ้าแล้ว กล่าว
 ว่า แคว้นกาไลอัน ซึ่งมีเมืองยาคีเป็นเมืองหลวงนั้น
 ประชาชนใช้เบี้ยแทนเงินและใช้เครื่องประดับด้วย

เรื่องการใช้เบี้ยในกรุงสุโขทัยรู้สึกจะไม่เป็น
 ปัญหาเหมือนกับการใช้เงิน เพราะหนังสือราชาธิราช
 กล่าวถึงเรื่องมะกะโทซึ่งเก็บเบี้ยได้ที่โรงช่างแล้วนำไป
 ซื้อพันธุ์ฝักกาดว่า "มะกะโทคิดแล้วจึงเอาเบี้ยไปซื้อพันธุ์
 ฝักกาด เจ้าของพันธุ์ฝักกาด จึงว่า เบี้ยของเจ้า
 เบี้ยเดียวนี้ เรามีรู้ที่จะดวงฝักกาดให้อย่างไร มะกะโท
 จึงว่าเบี้ยของเราเพียงเบี้ยเดียวนี้ เราเอาแต่พอดีนี้
 เดียว เจ้าของพันธุ์ฝักกาดจึงว่าเอาเถอะ มะกะโทจึง
 เอานิ้วขบเซพะ แล้วจิ้มลงในกระต่ายพันธุ์ฝักกาดนั้น"
 นอกจากนี้ยังมีศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง ซึ่งเข้าใจว่าได้
 จารึกในสมัยพญาลิไท ได้กล่าวถึงการบำเพ็ญทานว่า
 "คิดพระราชทรัพย์ที่พระราชทานคือ ทองหมื่นหนึ่งเงิน
 หมื่นหนึ่ง เบี้ยสิบล้าน หมากสองล้านจิวร ๔๐๐" เหล่านี้
 ล้วนแต่ชี้ให้เห็นว่า ในกรุงสุโขทัยได้ใช้เบี้ยเป็นเครื่อง
 แลกในการซื้อขายมาแล้ว

เบี้ยคงใช้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนเล็กน้อย
 แต่การซื้อขายใหญ่ๆ คงใช้เงินแท่ง หรือทองแท่ง เบี้ย
 จะมีค่าเท่าใดไม่ปรากฏเป็นหลักฐาน แต่ตามหนังสือ
 ราชาธิราช เรื่องมะกะโทซื้อพันธุ์ฝักกาด พอจะ
 สันนิษฐานได้ว่า หนึ่งเบี่ยนั้นไม่อาจซื้ออะไรได้ แม้แต่
 พันธุ์ฝักกาด ราคาสิ่งของอย่างต่ำคงจะเป็น ๓ เบี้ย
 หรือ ๕ เบี้ย

วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช กล่าวถึงเบี้ย
 ไว้หลายสำนวนในรูปลักษณะต่างๆ ได้แก่

๑ ประยุทธ์ ลิทธิพันธ์ เงินตราสยาม หน้า ๗๒

๑.๑ ถ้อยคำสำนวน เช่น

- เก็บเบี้ย
- จ่ายเบี้ย
- ทาสในเรือนเบี้ย
- เบี้ยน้อยหอยน้อย
- เบี้ยไปร้ายทาง
- เบี้ยไม่ ข้าวสารหมด เมียเกิด นังเห็ดหมา
- เบี้ยหด เพื่อนหาย
- มีเบี้ย ไม่มีเบี้ย
- ยังเบี้ย
- ขอเบี้ย
- ถอนเบี้ย
- เบิกเบี้ย
- เสียเบี้ย
- เอาเบี้ยยัดปาก เป็นต้น

๑.๒ ปริศนา เช่น

- ปริศนา : ดอกไทรขึ้นไปตามต้น
- คำเฉลย : ดอกเบี้ย
- ปริศนา : ฝักไทรจ่ายกลางตลาด
- คำเฉลย : ฝักเบี้ย เป็นต้น

๑.๓ ภาษิตชาวบ้าน เช่น

- ค่าสิบเบี้ย ในบริบทต่อไปนี้
- เป็นคนมลมีดมัว ไม่เจียมตัวว่าตาเสีย
- พุดชะอ่อนวอนขอเมีย "ค่าสิบเบี้ย" ไครจะยินดี
- (นายคั้น : ๒๑)
- เบี้ยสามบาท อย่าให้ขาดพก
- รักยังเบี้ย ให้ค้าขาย
- รักฉิบหาย ให้เป็นนายประกัน
- อย่าจ่ายจนหมดเบี้ยได้ขาด
- อย่ายืมเบี้ยในวงไฟ
- อย่าหยัดเบี้ยในกระเป๋าคู่เพื่อน เป็นต้น

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ คำ "เบี้ย" ไม่ได้หมายถึงเพียง "หอยเบี้ย" ที่ใช้แลกเปลี่ยนแทนเงินตราเท่านั้น แต่หมายถึง "เงิน" โดยภาพรวมด้วย ซึ่งอาจจะเป็นเงินเหรียญ หรือ ธนบัตรแล้วแต่กรณี

๒. เรื่องเกี่ยวกับเงิน

ในที่นี้หมายถึง เงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยนเพื่อการดำรงชีพโดยภาพรวม ไม่ระบุว่าเป็นเหรียญเป็นธนบัตรหรือมาตราอื่นใด วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราชกล่าวถึง เงินลักษณะนี้ไว้หลายสำนวน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๒.๑ ถ้อยคำสำนวน เช่น

กินเงิน	คนหน้าเงิน
เงินกู่	เงินออก
เงินดาว	เงินเติมพัน
เงินเดือน	เงินตก
เงินตั้งราว	เงินตุงเงินถึง
เงินพวด	เงินราวโรง เป็นต้น

๒.๒ ภาษิตชาวบ้าน เช่น

พี่น้อง	เงินทองคนตุง
มีเงินนับเป็นน้อง	
มีทองนับเป็นพี่	
เงินทองไม่มี	ไม่ใช่พี่ไม่ใช่น้อง
มีเงินให้เขาгүй	มีความรู้อยู่ในโอบลาน
มีเมียอยู่ต่างบ้าน	มีไม่มีก็เหมือนกัน

๒.๓ ปริศนาลายแทง เช่น

วัดคุมแป	มีแคตันใหญ่
คนมาคนไป	มีเงินอยู่ในคุมแป (ลายแทงวัดคุมแป)
วัดศาลามีชัย	โนนาสามมุ่ม
มีเงินสามตุ่ม	ฝังอยู่มุมนา (ลายแทงวัดศาลามีชัย)

๒.๔ เพลงบอก เช่น

ดิษฐ์เหอดิษฐ์คิดใจ
เจ้านายท่านโปรดดิษฐ์ไม่เจียม

ได้เงินนวนลนวลค่าธรรมเนียม
ดิษฐ์ไม่เจียมหน้า

(เพลงบอกปรีชาควาย)

๒.๕ วรรณกรรมประโลมโลก เช่น

เงินทองพอนหยิบได้ ฝ่ายมดหมอเพื่อนเข้าใจ

(นายตัน : ๒๗)

เศรษฐีรางวัล ให้ตาโหรนั้น เงินทองเสื่อผ้า

โหรรับกลับหลัง ไปยังเคหา นางนาฏฉายา
ค่อยอยู่สบาย

(วันคาร : ๕๙)

๒๗

๓. เรื่องเกี่ยวกับเงินเหรียญ

เงินเหรียญมาตราเงินไทยนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากประชาชนได้ใช้เงินเหรียญเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าแล้ว วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราชยังกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับเงินเหรียญไว้หลายลักษณะ กล่าวคือ ใช้เพื่อนันทนาการ เพื่อเป็นตัวแบบการประดิษฐ์คิดทำสรรพสิ่ง เพื่อประกอบพิธีกรรมและการอธิบายลักษณะของเงินเหรียญ สังกัดได้จากเรื่องต่อไปนี้

๓.๑ ใช้เงินเหรียญเพื่อนันทนาการ

มีถ้อยคำว่า "ทอยอีพา" "ปั้นอีแปะ" เป็นต้น นันทนาการทั้งสองมีลักษณะดังนี้

ทอยอีพา ใช้เงินเหรียญเป็นอุปกรณ์ในการเล่นโยนเหรียญประมาณ ๒-๓ เมตร แล้วแต่ข้อตกลงของผู้เล่น ใครสามารถทอยหรือโยนเหรียญลงหลุมได้แม่นยำกว่า โดยกำหนดระยะห่างระหว่างหลุม ผู้นั้นชนะ

ปั้นอีแปะ ใช้เงินเหรียญมาปั้นให้หมุนด้วยความเร็วสูง แล้วเอามือปิดให้เหรียญหยุดหมุน อาจจะ

๑ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ "ตำนานเงินตรา"

ใช้เงินเหรียญเดียวหรือสองเหรียญก็ได้ ผู้เล่นจะทายว่า ขึ้นหัว (มือ) ขึ้นก้อย หรือขึ้นกลาง ผู้ปั้นจะทายมือ ออก ใครทายถูกชนะ ใครทายผิดแพ้ ดังนี้เป็นต้น

**๓.๒ ใช้เงินเหรียญเป็นแบบประดิษฐ์
คิดทำสรรพสิ่ง**

เงินเหรียญที่ใช้เป็นแบบมักเป็นเหรียญที่มีลักษณะแบนราบเป็นวงกลม ตัวอย่างเพลงร้องเรือบทหนึ่งว่า

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวชาวปากพ่อง
เอวกลมมนมตั้ง	นั่งท่าเคยแผ่น
ปั้นให้กลมกลม	ข่มให้แบนแบน
นั่งท่าเคยแผ่น	ให้แบนเหมือนเงินเหรียญ

๓.๓ ใช้เงินเหรียญประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมที่จำเป็นต้องใช้เงินเป็นเครื่องประกอบพิธี มักจะใช้เงินเหรียญเป็นพื้น เช่น พิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับการบูชาพระแม่โพสพ เป็นต้น โปรดพิจารณาศึกษาตัวอย่างต่อไปนี้

เงินสามเหรียญไม่ถึงซัง
ที่นายเอามาตั้งทำเครื่องบูชา
เหรียญนั้นติดเทียนลงมา
บูชาแม่โพสพ

(เพลงบอกเอี่ยม-นายศรีหุ่น)

๓.๔ อธิบายลักษณะเงินเหรียญที่มีใช้ในชุมชน

วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราชส่วนหนึ่งได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับเงินเหรียญในนครศรีธรรมราช ในลักษณะอธิบายลักษณะเงินเหรียญที่มีใช้อย่างแพร่หลายในชุมชนนครศรีธรรมราชในยุคสมัยหนึ่งดังนี้

บ้านเมืองนครศรีธรรมราช	ยอดพระธาตุอยู่กลาง
บ้านเมืองเป็นกลาง	สตางค์เป็นรู
เจ้าฟ้ามาอยู่	ไซรูให้จ่าย

เรื่องเงินเหรียญที่ "เป็นรู" นี้เท่าที่เคยใช้อยู่ในนครศรีธรรมราชมีอย่างน้อยสองประเภท คือเหรียญ

สตางค์ชนิด ๑ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑๐ สตางค์ ซึ่งจัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๑ เป็นครั้งแรกฯ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และผลิตขึ้นใช้ในสมัยหลังๆ ชนิดหนึ่ง กับ "อีแปะปากพ่อง" อีกชนิดหนึ่ง

เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับอีแปะปากพ่องนั้น นิเวศน์ เลิศคุณากรณี^๑ ผู้มีเหรียญนี้อยู่ในครอบครอง อธิบายไว้ในหนังสือปากพ่องว่า "อีแปะปากพ่อง เป็นเงินตราที่เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชทำขึ้นเพื่อใช้ในอำเภอปากพ่อง ทั้งนี้เป็นเพราะ อำเภอปากพ่องแต่เดิมนั้นเป็นเมืองท่าเรือ เป็นศูนย์กลางของการค้าขายภายใน และต่างประเทศ ประกอบกับมีคนจีนไหหลำอยู่เป็นจำนวนมาก อีแปะปากพ่อง จึงมีภาษาจีนจารึกอยู่ อีแปะดังกล่าวทำด้วยดีบุกและตะกั่ว มีลักษณะแบนราบขอบเป็นวงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๔๐ มิลลิเมตร สันนิษฐานว่ามีใช้ในราวรัชกาลที่ ๓-๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

๔. เรื่องเกี่ยวกับธนบัตร

ตามประวัติไทยเริ่มใช้ธนบัตร หรือเงินกระดาษ (ซึ่งเริ่มแรกเรียกว่า "หมาย") มาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^๒ หลังจากนั้นก็ได้มีการพิมพ์ธนบัตรขึ้นใช้อีกหลายแบบ โดยมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ

วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช กล่าวถึงธนบัตรไว้หลายสำนวน ทั้งในส่วนรูปลักษณะของธนบัตรเฉพาะชนิด และธนบัตรทั่วไป ดังวรรณกรรมท้องถิ่นต่อไปนี้

^๑สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส "ตำนานเงินตรา" ใน เงินตราสยามหน้า ๙.

^๒นิเวศน์ เลิศคุณากรณีอีแปะปากพ่อง ในปากพ่อง สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนปากพ่อง ๒๕๒๕. หน้า ๕๕.

^๓สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส "ตำนานเงินตรา" ในเงินตราสยามหน้า ๕.

๕.๑ รูปลักษณ์ของธนบัตรเฉพาะชนิด

มีวรรณกรรมท้องถิ่น ประเภทบทเพลงบอกของ

เพลงบอกท่อม (มีชีวิตอยู่ประมาณช่วงรัชกาลที่ ๖-๘)
ชมธนบัตรใบละบาทไว้สองสำนวนดังนี้

สำนวนที่ ๑

ยกหนักทั้งสองประคองรางวัล
ผมร้องชมเชยสะไล
รางวัลหนึ่งบาทด้วยกระดาษแข็งใหม่
ยอมเสียของรักด้วยละม่อมละมุน
มือผมรับเอาพับกระดาษ
ดูช่างพิสดารรอบริม
มุมทั้งสี่มีรอยจุด
ดูน่าใจจับวาสุกรี
ถัดมุมล่างมีข้างสามหน้า
หกหูกระจายหกตาประจำ
เคียวกลางสุดมีมงกุฎตั้ง
มีกระหนกริมพิมพ์ข้างทับ
ยังมุมสองฝ่ายหมายเลขหนึ่ง
ตรงกลางนำขมลงตัวจารึก
บอกว่าหนึ่งบาทของชาติไทยแท้
เป็นการเด็ดขาดพิมพ์บอก
มีตัวอักษรติดประจำ
แต่หนังสือในไม่มี
เสร็จแล้วพลิกกลับมาชมด้านหลัง
ช่างอรชรพินเผื่อ
แล้วมีรูปเมื่อทรงแรกนา
ดูเพศพร้อมชูเชิด
ทรงสวมชฎาทรงพานุรัต
มีทั้งกลดกันบังร้อน
เทียมด้วยโคคู่มีผู้จูงหน้า
ดูช่างวิไลรูปท้าว
นี้แหละเราเหล่าชาวไทย
พระจอมสยามอนุญาต

ที่ท่านจัดสรรไม่เสียทีเลย
พลอยไมทนาทาน
ท่านผู้มีใจอารีนัก
เปรียบยิ่งกว่าวันหวาน
เอามาคลี่ปราดออกไม่นาน
ช่างก็ลงพิมพ์ลาย
มุมหนึ่งรูปครุฑแผยอผยับ
สองปีกก็คลี่ขยาย
สามวงหงกอากาศพลาย
ผมดูช่างชำคม
มีกระจับมีกระหนกรับ
ดูช่างงามสรรพสม
มีอักษรตรงกลางวงกลม
ไว้ด้วยน้ำหมึกไทย
เพื่อให้ชัดเจนว่านี่ใบบาท
กระดาษนี้เพิ่งออกใหม่
แล้วเซ็นซ้ำทั้งฝรั่งและไทย
อย่างที่กระดาษก่อน
ดูมันผิดมันผ่อน
ประกอบด้วยเครือวัลย์
ถัดนั้นมหาอำมาตย์ล้อม
ผมดูช่างเจิดจัน
มีธงและฉัตรนอกนันท
ผมดูช่างอนงาม
องค์พระราชาทรงไถ
ของเราชาวสยาม
จงวิจิตรชัยให้เห็นงาม
ยอมให้วาดรูปมา

เพราะความรักชาติไม่ให้ขาดสูญ
 หวังมิให้แปรปรวนชาติ
 พวกชาวเราได้ร่มเย็น
 ผมนอุปมาเทียบด้วยนาย
 ผมไม่มีสิ่งจะอนุกุล
 ผมจำต้องเอาพรพระให้
 จัดดาโรธรรมาพรทั้งสี่
 พระองค์บริจาคนเอาไว้
 โปรดรับไว้ให้จงดี
 เป็นของตอบแทนพระคุณสนอง
 หนึ่งโรคาสองพยาธิ
 ขอให้สูงศักดิ์ให้พูนทวี
 ให้ท่านมีสุขทุกทิวา
 เทัญช่วยป้องกันชั่วร้ายสาธุการ

ท่านรักตระกูลไทยแท้
 ไปต่างพระศาสนา
 ดังที่ท่านเห็นประจักษ์ตา
 ที่ให้รางวัลเรา
 แต่มิให้สูญประโยชน์เปล่า
 เป็นของที่ใช้แทน
 เป็นของที่ดีหายาก
 ยิ่งกว่าให้หัวแหวน
 ไม่มีกระพี้ล้นแต่แก่น
 ใช้แทนของรางวัล
 ขอให้โหลยหายากหัก
 ประกอบด้วยสี่สัน
 ขอเทพยดาทั้งสิบหกชั้น
 ให้ท่านสำราญเทญ

สำนวนที่ ๒

ผมน้อมค่านับลงรับรางวัล
 ในสิ่งรางวัลคุณ
 คุณรางวัลให้ผมแสนชอบจิต
 โปรดค้าจุนยามจน
 จะหาใดเทียบเปรียบได้เสมอ
 ประชุมปักซีที่ปักษา
 ผมหมายฟังสี่แต่ไม่มีสิ่งตอบ
 จะเขยให้สมจะชมไบเบงค์
 ยกขึ้นมาฝั่งแล้วจึงดู
 ว่าใช้นึ่งบาทแทนหนึ่งใบ
 มีลวดลายรอบริมขอบกระดาษ
 สีมุมตั้งหมายเลขหนึ่ง
 กับชื่อจ่ายไว้ให้แจ้งชัด
 ถัดเข้าไปมีอักษร
 อักษรไทยทำใส่อังกฤษ
 เพื่อได้ฟังพาวาสนา
 ที่ตรงกลางวางเป็นรูปครุฑ
 ประดับด้วยลายเครื่องทรง

น้ำใจหวัดน้ำจิตห้วน
 ขอคุณจงคิดว่าทำบุญ
 ที่ผมดั้นดั้นมา
 เช่นผมมาเจอโรมนิโครธา
 หมายเข้ามาฟังแรง
 ผมนั่นแสนชอบน้ำใจท่านแรง
 ลองให้นายฟัง
 ดูดูก็รู้เห็นอักษรใน
 มีอักษรไทยฝรั่ง
 ดูกระเด็ดปราดไปทั่วทั้ง
 สำหรับให้ฟังใจ
 เป็นพิกัดไม่ให้สงสัย
 ท่านจัดเป็นตอนมา
 เมยอให้คิดต่างต่างภาษา
 สำหรับจะใช้จ่าย
 เมยอยุคสองปีกกระจาย
 สำหรับในวงตรา

แล้วลายเซ็นนามเจ้าพนักงาน
แล้วซ้ำเซ็นนามท่านเจ้าพระยา
ถ้าหากท่านไม่เซ็นนามลงให้
เพราะไม่ได้เซ็นสั่ง

ผู้ที่จัดการกระดาษแบ่งคัมมา
เสนากระทรวงคลัง
ใครเอาไปใช้จ่ายก็ไม่ได้

เมื่อสอบทานกับประวัติธนบัตรไทยแล้ว ปรากฏ
ว่า ธนบัตรใบละ ๑ บาท ที่มีรูปลักษณะเช่นนี้จัดพิมพ์
ขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๖๘ สมัยรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตน
โกสินทร์ โดยมีเสนาบดีกระทรวงพระคลัง คือพระองค์
เจ้าศุภโยคเกษม^๑ เป็นผู้ลงพระนามในธนบัตรรุ่น
ดังกล่าว

๔.๒ ธนบัตรทั่วไป

วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ที่กล่าวถึง
ธนบัตรทั่วไปอยู่หลายสำนวน ทั้งในเชิงการเปรียบเทียบกับ
วิถีชีวิตของผู้คนและประโยชน์ใช้สอย ดังตัวอย่าง

๑) ถ้อยคำสำนวน เช่น

เหงือกเขียวเหมือนใบยี่สิบ^๒

เหงือกแดงเหมือนใบร้อย^๓

เงินก็ตาช นาก็ดิน ปฏิทินฉีกทุกวัน เป็นต้น

๒) กลอนเพลงบอกชมพุทธศาสนิกชน

ที่นำธนบัตรมาทำบุญ เช่น

ป้าชูทำบุญ ๑๐ บาท โดยใช้ธนบัตรใบละบาท
ใส่ลงในบาตร เพลงบอกจึงกล่าวชมว่า

"สิบบาทสิบใบ ป้าชูใส่ลงสิบบาท

ป้ามาช่วยชาติ ช่วยศาสนา"

ลุงไข่ทำบุญ ๕ บาท โดยใช้ธนบัตรใบละบาท
ใส่ลงในบาตร เพลงบอกจึงกล่าวชมว่า

"ลุงไข่แกใส่ลงห้าบาท ไข่มาช่วยชาติช่วยศาสนา
ต้องการสิ่งไหนให้ได้มาต้องการภรรยาให้มาเลย"

^๑ ประยูร สิริพิพันธ์ เงินตราสยาม หน้า ๑๒๙.

^๒ ธนบัตร ๒๐ บาท รุ่นแรกสีเขียว จัดทำในสมัยรัชกาลที่ ๗

^๓ ธนบัตร ๑๐๐ บาท รุ่นแรกสีม่วง (ออกเหลือง)

จัดทำในสมัยรัชกาลที่ ๕

ลุงไข่เกิดติดใจหรือถูกใจในคำชมของเพลงบอก จึงทำ
บุญซ้ำแล้วซ้ำอีก ครั้งละบาทสองบาท และกระชั้นกระยอด
ให้เพลงบอกชมตัวเองอยู่รำไป ไม่เปิดโอกาสให้
เพลงบอกได้ว่าชมคนอื่นเลย จนลูกคู่เพลงบอกเกิด
รำคาญ เลยว่าชมลุงไข่แทนแม่เพลงว่า

อ้อ ลุงไข่แกใส่แล้วใส่เล่า

ให้ไข่ใหญ่ไข่เฒ่าไข่ยาวเหลย

พุทไธ! ลุงไข่แกชาติใหญ่จึงเหลย

ไข่เหย ไข่ใหญ่ ขอให้ลุงไข่อึ้ง

ลูกคู่ทั้งสองคนติดทะเล้ง เลยรับเป็น "ขอให้ลุงไข่
แลน และ "ขอให้ลุงไข่เปื่อย" ถูกเข้าไม้นี้ลุงไข่ต้องเดิน
หนีไปเลย

(มุขตลกหนึ่งเคล้าน้อย)

๕. เรื่องเกี่ยวกับมาตราเงิน

มาตราเงินที่พบในวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรม
ราช มีตั้งแต่หน่วยย่อยที่สุดจนถึงหน่วยใหญ่สุด คือ
ตั้งแต่ไพ เฟื้อง สลึง บาท ตำลึง ชั่ง โปรดพิจารณา
ศึกษาตัวอย่างวรรณกรรมนครศรีธรรมราชต่อไปนี้

๕.๑ เครื่องหมายบอกมาตราเงิน

วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช บอก
เครื่องหมายบอกมาตราเงินหรือมาตราน้ำหนัก ใช้
ตัวเลขประกอบกับเส้นตรงสองเส้นตัดกันเป็นมุมฉาก
ณ จุดกึ่งกลาง โดยถือหลักดังนี้

ก) ตัวเลขที่อยู่บนปลายเส้น

หมายถึงจำนวนเงินหรือน้ำหนักเป็นชั่ง

ข) ตัวเลขที่อยู่ในช่องบนซีกซ้าย

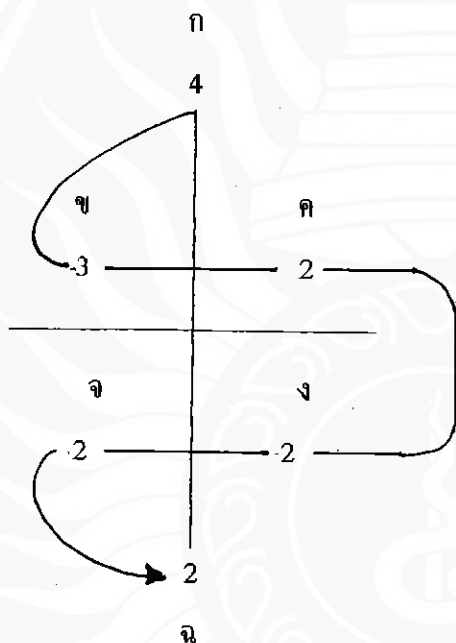
หมายถึงจำนวนเงินหรือน้ำหนักเป็นตำลึง

ค) ตัวเลขที่อยู่ในช่องบนซีกขวา

หมายถึงจำนวนเงินหรือน้ำหนักเป็นบาท

- ง) ตัวเลขที่อยู่ในช่องล่างซีกขวา หมายถึงจำนวนเงินหรือน้ำหนักเป็นสลึง
- จ) ตัวเลขที่อยู่ในช่องล่างซีกซ้าย หมายถึงจำนวนเงินหรือน้ำหนักเป็นเฟื้อง
- ฉ) ตัวเลขที่อยู่ใต้ปลายเส้น หมายถึงจำนวนเงินหรือน้ำหนักเป็นไพ

จากตัวอย่างอ่านว่า สี่ซั้ง สามตำลึง สองบาท สองสลึง สองเฟื้องสองไพ

๕.๒ การใช้เงินมาตราต่างๆ

จากวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช เป็นที่ยืนยันได้ว่าการใช้เงินตั้งแต่ไพถึงซั้ง สังเกตได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

๑) จากขนบธรรมเนียมการเล่นเพลงบอก

ในบางคราวถ้าเจ้าของบ้านพอออกพอใจ เพลงบอกหลายๆ ก็อาจจะขอให้ร้องชมสิ่งอื่นอีก ซึ่ง เพลงบอกมักปฏิเสธไม่ได้ จะต้องพยายามร้องให้ถูกต้อง ทุกเรื่อง ส่วนรางวัลนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าของ บ้าน ถ้าพอใจมากก็อาจจะให้เงินเหรียญ แต่ถ้า ไม่ค่อยพอใจก็อาจจะให้รางวัลเพียง ๑-๒ ไพ เงิน รางวัลเจ้าของบ้านจะใส่ไว้ในพานเทียนซีผึ้ง หลังจาก นั้นคณะเพลงบอกก็จะร้องให้พรและลาเจ้าของบ้าน :

๒) จากวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น

แล้วประทานแก่พรานป่า

สิบตำลึงเงินตรา

เสื้อผ้าหอกปืนอย่างดี

(สุบิน : ๒๗)

เงินตราห้าซั้ง

เหรียญร้อยตราซั้ง

ให้สมศักดิ์แสง

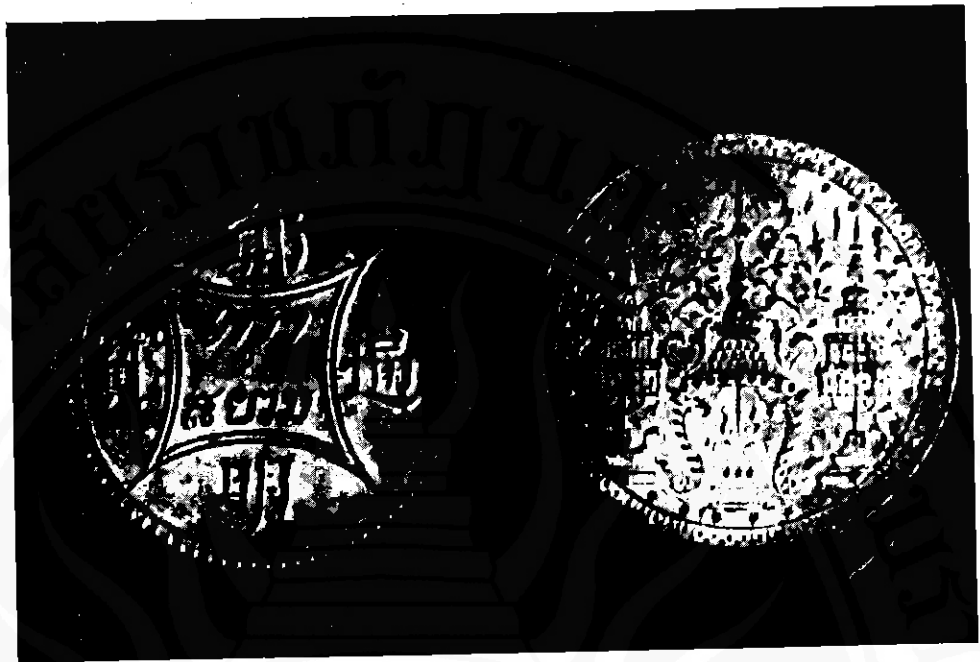
(สุบิน : ๕๒)

ปริศนา : ผักสี่บาท พาดริมรั้ว

คำเฉลย : ผักตำลึง

สี่บาทห้าบาท	หยิบเงินในพก	สิบห้าสิบหก	ตามมีตามจน
จิ้งยกเงินตรา	ไม่ขาดสักคน	คิดไว้ได้เงิน	สามซั้งถูกัน
เงินทองมากมาย	เสร็จแล้วเพื่อนบัว	ยกข้อขอกล่าว	ซ้างฝ่ายนายดัน
	ห้าตำลึงถูกัน	ใส่ถ้วยข้าวพลัน	แหวนทองสองวง
	ต่างคนเข้ายก	เมียงหมากแถมพก	เสร็จแล้วโดยจง
	ได้ตั้งจำนง	ผู้หญิงประสงค์	ผ้าผลัดบับใจ

(นายดัน : ๓๑)

เหรียญกษาปณ์ไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ สร้างเลียนแบบเหรียญจีน
เพื่อเป็นที่ระลึกคราวพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๐๗
มีอักษรจีนอ่านว่า "แต่เม็งทงป้อ"

จากตัวอย่างข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่น
นครศรีธรรมราชที่นำเสนอมาแต่พอสังเขปนี้
พอจะเป็นสื่อแสดงให้เห็นว่าเงินตราตั้งแต่เบี้ย
เหรียญ และธนบัตรมาตราเงินต่างๆ ที่มีใช้
ในประเทศไทยมีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของ
ชาวนครศรีธรรมราช ตามยุคสมัย และ
สภาพการณ์ตลอดมาและวรรณกรรมท้องถิ่น
แต่ละยุคสมัยได้ทำหน้าที่บันทึกสะท้อนภาพ
ชีวิตของกลุ่มชนและสังคมไว้ได้ระดับหนึ่ง

แหล่งข้อมูล : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
และหอสมุดสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
ประสานงานจัดเตรียมข้อมูล :
จาวี การะศรี และอวยพร เจริญพร
ภาพประกอบ : อำนาจ ทองทะวัก